

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

אמור

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק כז

(תרגום הפשוט)

יוצא לאור על ידי

„מכון לוי יצחק“

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ותשע לבריאה
שנת השבעים לנשיאות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח

לזכרון

הו"ח אי"א נו"מ ובעל מדות ישראל ארי' ליב
אחיו של הו"ח אי"א נו"מ ובעל מדות דובער הי"ד

בניו של כ"ק הרה"ג והרה"ח ומקובל

רב פעלים לתורה ולמצות

ורבים השיב מעון לוי יצחק

דור רביעי לכ"ק אדמו"ר הצמח צדק

נפטר י"ג אייר ה'תשי"ב

ת' נ' צ' ב' ה'

אחיו של כ"ק אדמו"ר מלך המשיח

For this and other books on Moshiach & Geulah, go to:

<http://www.torah4blind.org>

TO DEDICATE AN ISSUE IN HONOR OF A LOVED ONE, CALL (323) 934-7095

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:

<http://www.torah4blind.org>

א. „אמור” – הוראה לכל אחד

כבר דובר פעמים רבות על כך, שכל ענין בתורה הוא הוראה – „תורה” מלשון הוראה¹ – לכל יהודי בכל זמן ובכל מקום בעבודת ה', כי התורה, גם כהוראה היא נצחית², וכך גם לגבי שם הפרשה, שנקבע לפי מנהג ישראל, אשר תורה היא, שיש בו הוראה לכל אחד ואחת.

כך גם בפרשתנו אשר נקראת על פי מנהג ישראל פרשת אמור³ – אשר למרות שהמילה „אמור” מוסבת, כהמשך הפסוק, „אל הכהנים”, אך כיון שהפרשה אינה נקראת „אמור אל הכהנים”, אלא „אמור” סתם⁴, הרי מובן שב„אמור” יש הוראה כללית לכל יהודי. ונדרש ביאור:

המילה „אמור” אינה מבטאת רק היתר לאמירה, אלא ציווי, ויותר מכך – אין מופיעה כאן שום הגבלה – לכן נראה, שמדובר כאן על אמירה רצויה, שאנו מצווים עליה.

ויש להבין: מהי האמירה הנרמזת כאן? אין לומר שהכוונה היא להוראה על אמירה ודיבור בתורה, כי על כך יש בתורה ציווי מפורש: „ודברת בם”⁵. עוד יש לבאר את ההבדלים והסייגים שבין „אמור” הרצוי והטוב, לבין ההוראה, המופיעה אף היא בלשון סתמית,

- 1 גו"א ר"פ בראשית בשם הרד"ק. וראה חז"ג נג, ב.
- 2 תניא רפ"ז.
- 3 להעיר, דגם סיום הסדרה (כד, יא) הוא בענין הדיבור (אמור), אלא שהוא בכיוון הפכי – אמירה בלתי רצוי, וגם הסיבה הראשונה לזה שם היתה – מפני „ושם אמו שלומית בת דברי” – דברנית היתה כו' (שם ובפרש"י).
- 4 ברמב"ם סדר תפלות בסופו, „אמר אל הכהנים”, אבל ברמב"ם שם – רוב הסדרות נקראו בב' או ג' תיבות*.
- 5 ואתחנן ו' 1 – הובא ברמב"ם בפיה"מ לאבות פ"א מ"ז (שהוא לקמן בפנים): וזו היא מצות עשה חיובית שנא' ודברת בם (וראה גם הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג ס"ב). וראה רמב"ם (ואדה"ז) ריש הל' ת"ת ובמנין המצות בריש ספר היד מ"ע יא (אלא שבס' המדע (ירושלים תשכ"ד) הובאה גירסתו במנין המצות שם שהרמב"ם מביא (גם) סיום הפסוק – ודברת בם). ואכ"מ.

(* ראה לקו"ש[המתורגמן] חכ"א ע"ג 163 הערה 6 וברמב"ם שם.

„אמור מעט”⁶ ו„לא”⁷ מצאתי לגוף טוב⁸ משתיקה”⁹?

ויש להעיר, שלגבי אמירה בתורה אנו מוצאים את פסק הרמב"ם¹⁰, בהמשך ל„לא מצאתי לגוף...” „הפוסק „וכן בדברי תורה ובדברי חכמה יהיו דברי האדם מעטים ועניניהם מרובים”.

אמנם, בדברי תורה יש להרבות באמירה, כפי שמרחיב הרמב"ם בפירושו למשניות¹¹, על המשנה הנ"ל „לא מצאתי...”, אודות חמשת החלקים אשר „הדיבור יחלק לפי חיוב בתורה”, והדרגה הראשונה היא – הדיבור אשר „מצוה בו והוא קריאת התורה ולימודה וקריאת תלמודה”¹² – אשר „אילו היה האדם יכול לדבר בו כל ימיו היה טוב”¹³,

ואמנם, המעלה העיקרית בכך היא תוכן הדיבור בדברי תורה¹⁴, וכדברי הרמב"ם

6 אבות שם מט"ז.

7 שם מ"ז.

8 בפיה"מ להרמב"ם (הוצאת קאפח) ובכ"מ הגירסא „טוב אלא שתיקה”. וכ"ה ברמב"ם שבהערה 10.
9 ומ"ש בפיה"מ להרמב"ם (שבהערה 11) ב„החלק הד'” ש„הדבור בשבח המעלות השכליות או מעלות המדות ובגנות הפחיתות כו' הוא נאהב ורצוי ובוה צריך לדבר (וראה לקמן הערה 13) – הרי בפשטות, אין זה בנוגע לענין הדבור, אלא על התוכן (והכוונה בוה היא „כמ"ש בפיה"מ שם) „להעיר הנפש כו'”. וע"ד המבואר לקמן בפנים (מפיה"מ שם) בנוגע לתורה. ולהעיר מסיום לשונו שם בחלק הד', וזה החלק (דדבור) רצה לומר למוד המדות כו' יקרא דרך ארץ”.

10 הל' דעות פ"ב ה"ד (וראה לקמן הערה 33).

11 אבות שם. ובפיה"מ הוצאת קאפח היא מט"ז.

12 כ"ה בפיה"מ לפנינו. ובתרגום קאפח (במקום וקריאת תלמודה –), והעין בפירושה”.

13 ובתרגום קאפח, אם יוכל האדם לדבר בהם כל ימי חייו הרי זו היא התכלית”. ולהעיר שכולל בוה לא רק החלק (הראשון) שהוא מצוה בו – דבור התורה, כ"א גם החלק (הרביעי), „האהוב, ובקאפח „הרצוי” והוא הדבור בשבח המעלות השכליות או מעלת המדות וכו'”.

14 וזהו מהחילוקים בין תורה שבכתב ותורה שבע"פ, שבתושב"כ העיקר הוא (קיום מצות) ודברת בם, דבור בד"ת; משא"כ בתושב"כ פ"א, אף שההוראה לאו כדבור דמי

(* וי"ל שלכן כתב הרמב"ם בהקדמתו לספר יד החזקה ד"ה ובזמן הוה „לפי שאדם קורא בתורה שכתב תחלה ואח"כ קורא בוה יודע ממנו תורה שבע"פ כולה ואינו צריך לקרות ספר אחר ביניהם” דלכאורה, מהו ההכרח (לפי ביאורו שם)

לעילוי נשמת

הרה"ח הרה"ת אי"א

ר' מנחם מענדל ע"ה

בן הרה"ח הרה"ת ר' אלחנן דובער הי"ד

מאראזאוו

מקושר לכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

וכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו מה"מ

נולד בעיר ליובאוויטש

זכה לגור ולקבל קירובים

בבית כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ בעיר רוסטוב

למד מתוך מסירת נפש בישיבת תו"ת במחתרת

שימש כשו"ב

הי' ממייסדי ושימש בתור מנהל ומשפיע

במתיבתא ובית מדרש במוסד חינוך אהלי תורה

וזכה להשפיע לאלפי תלמידים

בהתוועדויותיו הרבות

הכניס רוח חסידית ושמחה לרבים משומעיו

גידל משפחתו לחסידות ולהתקשרות

והרבה מהם שלוחים בכל קצוי תבל

נפטר בשיבה טובה ר"ח שבט ה'תשע"ח

ת. נ. צ. ב. ה.

(מנוסח המצבה)

*

נדפס ע"י משפחתו שיחי

צריכה להיות גם הוספה מיוחדת באולפנא ולימוד התורה, ובמיוחד – בפנימיות התורה כפי שנתגלתה בתורת החסידות, באופן של הבנה והשגה, בחכמה בינה ודעת, וגם – להשפיע על אחרים סביבו, ע"י הפצת התורה והיהדות, והפצת המעיינות.

לקוטי

אמור

שיחות

שם¹⁵ בהמשך „שישתדלו¹⁶ להרבות הענינים במעט דברים לא שיהיה הענין בהיפך והוא אמרם¹⁷ לעולם ישנה אדם לתלמידיו דרך קצרה¹⁸ –
הרי בכל זאת אין הכוונה שהדיבור בתורה יכול להיות בלתי רצוי ומשום כך הם צריכים להיות מועטים, אלא – שהבהירות והשגת התורה הן כאשר נמסרים ענינים מרובים בדברים מעטים¹⁹.

ב. אמרות טהורות

התורה שבכתב מפורשת ומפורטת ביתר גילוי בתורה שבעל-פה. ובעניננו: נאמר במדרש²⁰ בתחלת פרשתנו²¹ על הפסוק „אמור אל הכהנים“: „אמרות ה' אמרות טהורות²² אמרות בשר ודם אינן אמרות טהורות, בנוהג שבעולם מלך בשר ודם נכנס למדינה כל בני המדינה מקלסין אותו וערב לו קילוסן, אמר להם למחר אני בונה לכם וכו', ישן לו ולא עמד, היכן הוא והיכן אמרותיו, אבל הקדוש-ברוך-הוא

- ומהרהר בד"ת א"צ לברך (שו"ע אדה"ז או"ח סמ"ז ס"ב), מ"מ עיקרו – הבנה והשגה.
- ש"לכן, בתושבע"פ אם אינו מבין הפירוש, אינו נחשב לימוד כלל, משא"כ בתושב"כ (שו"ע אדה"ז הל' ת"ת ספ"ב).
- (15) בפירוש המשניות.
- (16) ובהוצאת קאפח – בשינוי ל' קצת.
- (17) פסחים ג, ב.
- (18) וראה גם פיה"מ שם התנאי הראשון, ולהעיר ממ"ש להלן בפיה"מ שהדיבור לא יאסר ויותר ויאהב וימאס ויצוה באמירתו מצד הלשון שנעשה [בן] אבל מצד ענינו כו'.
- (19) ע"פ המבואר לעיל בנוגע לדבור בתורה, מובן ג"כ שאין מסתבר לפרש ההוראה ד„אמור“ בשאר המצות, התלויות בפה בקנה"ה המנויות בספר חרדים (פ"ד. ע"ש).
- (20) להעיר מסה"מ תרס"ה (ע' חצר) בנוגע למדרש, שע"י מדרש דוקא „רואים“ (ו„מרגישים“) גם ענינים שמצ"ע „ואלטן דאָס כלל ניט דערהערן“. ע"ש.
- (21) ויק"ר ר"פ כו.
- (22) תהלים יב, ז.

ללמוד תורה שבכתב בפ"ע (דאם בשביל לידע ולהבין מקור המצות בתורה. הרי הפסוקים שמהם נלמדות המצות הביא הרמב"ם בספרו – במנין המצות. בההלכות?)
אלא כי נוסף על פי' הפשוט, שבא לבאר מה ש„קראתי שם חיבור זה משנה תורה לפי שאדם קורא כו“ (ובפרט שכל הגדר דתושבע"פ (ש„חיבור זה מקבץ לתורה שבע"פ כולה“) הוא „פירושה“ דתושב"כ. כמ"ש הרמב"ם שם בתחלת הקדמתו) – יש לומר, שהוא מפני שצריך לקיים גם המצוה דדבור בתורה (בפ"ע). שהוא בעיקר בתושב"כ.

אינו כן, אלא וה' אלקים אמת²³, למה הוא אמת, אמר רבי אבין שהוא²⁴ אלקים חיים ומלך עולם.“
וכיון שיהודים „חיים“ מפני היותם דבקים בה²⁵ – „ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום“²⁶ – מובן, שגם אצל יהודים יש אמירה לזולת שהיא טהורה, בדומה לאמירת ה', כביכול, ובודאי תקינים. יותר מכך: הרי צדיקים דומים לבוראם²⁷, ולכן כשם שאמירת הקב"ה לא זו בלבד שתקייים במעשה, אלא האמירה עצמה פועלת ומשפיעה, בדבר ה' שמים נעשו²⁸, בעשרה מאמרות נברא העולם²⁹ – כך, מעין זה, כביכול, גם אצל צדיקים יש אמירה שהיא עצמה פועלת את הפעולה הדרושה.

לאיזו אמירה הכוונה? – הדבר יובן מהמשך דברי המדרש³⁰, „מצינו תינוקות בימי דוד עד שלא טעמו טעם חטא היו יודעים לדרוש את התורה מ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור, והוה דוד מצלי עליהון (=והיה דוד מתפלל עליהם): אתה³¹ ה' תשמרם, אתה ה' נטר אורייתיהון בלבהון (=שמור תורתם בלבם) תנצרים³² מן הדור זו וכו', וממשיך המדרש ומספר, שלמרות זאת: „אחר כל השבח הזה יוצאין למלחמה ונופלין, אלא על ידי שהיו בהם דלטורין היו נופלין“. ובמדרש מרחיבים בחומרת לשון הרע, ובסיומו נאמר „ולמה קורא שלישי, שהוא הורג שלשה: האומרו והמקבלו והנאמר עליו“³².

ומכך מובן, שהאמירה הטובה והרצויה, שעליה מופיע הציווי „אמור“ היא ההיפך הגמור מלשון הרע – אמירה בשבח הזולת. ואמירה זו עצמה משפיעה ופועלת את פעולתה.

ג. לספר בשבח חבירו – לעצמו וכלפי הזולת

- כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר את דברי
- (23) ירמ' יוד, יוד.
 - (24) המשך לשון הכתוב שם.
 - (25) אבות דר"ג ספ"ד.
 - (26) ואתחנן ד, ד.
 - (27) ב"ר פס"ו, ה. אסת"ר פ"ז, ב. רות רבה פ"ד, ג. ועוד.
 - (28) תהלים לג, ו.
 - (29) אבות רפ"ה.
 - (30) ויק"ר שם, ב.
 - (31) תהלים יב, ח (ושם, תצרנו“).
 - (32) בויק"ר שם לפנינו ממשיך ומביא עובדא ע"ז. וראה ויק"ר הוצאת מרגליות שליטא בכל הכתבי יד.

להביא את 770 הביתה!
 כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית!
 האתר מנוהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגלוב וכתובתו: <http://www.moshiach.net/blind>
 יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

הוספה בשורת הגאולה

כד.

די הוראה דערפון בפשטות – בנוגע צו די פעולות וואָס אידן דאַרפן טאָן צו נאָכמער ממחר זיין די גאולה:

אין צוגאָב צו די פעולות אין חלקו בעולם, ביז בכל העולם, צו מגלה זיין ווי דער אויבערשטער איז אלופו של עולם אין דער וועלט און אין יעדער זאך אין וועלט, ובפרט דורך דעם וואָס מ'נוצט אויס אַלע עניני העולם „לשם שמים“¹ און אויף „דעהו“², אַזוי אַז יעדע זאך בעולם איז מגלה „כבודו“ של הקב"ה –

דאַרף אויך זיין אַ הוספה מיוחדת אין אולפנא ולימוד התורה, ובמיוחד – אין פנימיות התורה כפי שנתגלתה בתורת החסידות, באופן של הבנה והשגה, בחכמה בינה ודעת,

און אויך – משפיע זיין אויף אַנדערע אַרום, דורך הפצת התורה והיהדות, והפצת המעינות.

(משיחות ש"פ אמור, כ' אייר תנש"א)

- 1) אבות פ"ב מ"ב. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג. טושו"ע או"ח סרל"א.
2) משלי ג, ו. וראה רמב"ם וטושו"ע שם.

ההוראה מזה בפשטות – בנוגע לפעולות שבנ"י צריכים לעשות בכדי למהר עוד יותר את הגאולה:

בנוסף לפעולות בחלקו בעולם, עד בכל העולם, לגלות איך שהקב"ה הוא אלופו של עולם בעולם ובכל דבר בעולם, ובפרט ע"י שמנצלים את כל עניני העולם „לשם שמים“¹ ול„דעהו“², כך שכל דבר בעולם מגלה את „כבודו“ של הקב"ה –

למעשיו, והוא „מקדש את ה'“⁴⁰.

לעומת זאת, בפרק ו' מדובר בעיקר על קיום מצות „ואהבת לרעך כמוך“ – על התנהגותו של יהודי לטובת יהודי אחר, ותוכנו של רוב הפרק הוא ההשפעה והסיוע של זה לזה, מתחלת הפרק: „דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעו וחבירו... לפיכך צריך...“⁴¹, וכן ענינים רבים בפרק זה העוסקים במצוות שבין אדם לחבירו, הקשורים ליהודי אחר⁴².

וכפי שממשיך שם הרמב"ם ואומר „לפיכך צריך לספר בשבחו ולחוס על ממונו כאשר הוא חס על ממונו עצמו...“⁴².

וזהו ההבדל בין שתי ההלכות שהובאו לעיל: בחובה המוטלת על כל אדם בפרק ו', „לספר בשבחו“ לגבי יהודי אחר משום מצות ואהבת לרעך כמוך, הדגש הוא על התועלת הצומחת מכך לזולת, „כבוד חבירו“ הוא, כמי שחס על ממונו חבירו, למען הטובה והתועלת של החבר. ואילו ההלכה המובאת בפרק ה', „מספר בשבחו חבירו“, לגבי תלמיד חכם, מדגישה את החובה הזו לא משום התועלת שתצמח לחבירו, אלא היא חלק מעבודתו ומעלתו שלו, של תלמיד החכם עצמו, והוא מביא בכך כבוד וקידוש ה', כדלעיל⁴³.

(40) רמב"ם הל' יסוה"ת ספ"ה.

(41) ראה שם (הל' דעות פ"ו) ה"ז ואילך.

(42) בשו"ע אדה"ז או"ח סקני"ו ס"ה העתיק לשון הרמב"ם, אלא שבמקום „צריך לספר... על ממונו“ כתב „צריך לחוס על כבודו ועל ממונו“, עיי"ש (ובמ"מ שם).

ולכאורה הטעם בזה, לפי שלהלן (שם ס"ב) מוסיף על לשון הרמב"ם (הל' דעות פ"ו ה"ד – הובא בשו"ע שם לפנ"ז – וכל המספר בטובת חבירו בפני שונאיו הרי"ז אבק לה"ר) וכותב „אבל בפני אוהביו מותר לספר בשבחיו

ובלבד שלא ירבה יותר מדאי מתוך כו' א"א שלא יבוא לידי גנות“ (וראה המקורות בהמ"מ שם) [משא"כ להרמב"ם, הרי שלא בפני שונאיו (לא רק מותר, אלא אדרבה) צריך לספר בשבחיו, כנ"ל. וצע"ק בכס"מ הל' דעות שם. וראה לקו"ש ח"ו ע' 492]. ואכ"מ.

(43) ולהעיר מחינוך מצוה רמג (בהמצוה „לאהוב כל אחד מישראל“), ואם יספר עליו דברים יספרם לשבח ויחוס על כבודו. כן להעיר שט"יים שם, „עליו הכתוב אמר ישראל אשר כך אתפאר“ – הכתוב שהביא הרמב"ם בנוגע לת"ח (בספ"ה מהל' יסוה"ת וספ"ה מהל' דעות כנ"ל)*. ואולי זה

(34) ה"ז.
(35) ה"ג.
(36) קדושים יט, יח.

(37) ואין לומר דההוספה בת"ח, שהוא מספר בשבח כל אדם, גם כנרי, וכלשונו לפנ"ז בהלכה זו, דברו בנחת עם כ"ח הבריות – כי: א) מפורש „מספר בשבח חבירו“ (ב) ועיקר: אסור לספר בשבחן של נכרים (רמב"ם הל' ע"ז פ"י ה"ד).

(38) ישע"י מט, ג.
(39) רמב"ם שם (הל' דעות) בריש הפרק.

הרמב"ם בהלכות דעות³³: בפרק ה'³⁴, בהלכה שבה מפרט הרמב"ם כיצד צריך להיות דיבורו של תלמיד חכם, הוא אמר „מספר בשבח חבירו ולא בגנותו כלל“. בהמשך, בפרק ו'³⁵ אמר הרמב"ם „מצוה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו שנאמר³⁶ ואהבת לרעך כמוך לפיכך צריך לספר בשבחיו...“.

ונדרש ביאור – מהי כוונת הרמב"ם באומרו לגבי תלמיד חכם „מספר בשבח חבירו...“: מהי התוספת המיוחדת אצל תלמיד חכם, והרי זוהי חובה ומצוה המוטלת על כל יהודי³⁷, כפי שאומר הרמב"ם, כדלעיל, בפרק ו' „מצוה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו.. לפיכך צריך לספר בשבחיו“?

בפשטות, ניתן להשיב:

ההבדל בין שתי ההלכות שבשני הפרקים שלעיל הוא: בפרק ה' מפרט הרמב"ם את הדינים החלים על תלמיד חכם בנוגע לעצמו, וכפי שפותח הרמב"ם את הפרק באומרו „כשם שהחכם ניכר בחכמתו ובדעותיו והוא מובדל בהם משאר העם, כך צריך שיהיה ניכר במעשיו... ובדבורו...“³⁸. כאן מדובר על ענינים הקשורים למעלתו של תלמיד החכם בעצמו „המובדל משאר העם“, וכפי שמציין הרמב"ם בסיום הפרק, „ואדם שעושה כל המעשים האלו וכיוצא בהן עליו הכתוב אמר³⁸ „ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר כך אתפאר“.

משום שהוא תלמיד חכם, צריכים להיות אצלו „כל המעשים האלו (כל עשרת הפרטים שמונה הרמב"ם) נאים ומתוקנים ביותר“³⁹, כי אז „הכל מקלסין אותו ואוהבים אותו ומתאווים

(33) שהלכות אלו ברמב"ם לומדים (לפי חלוקת הרמב"ם בהשעור יומי – ג' פרקים ליום) בשנה זו (תשד"מ) בהימים שמתברכים משבת זו: ביום א' פ' בהר – פ"א"ב; ב' בהר – פ"ג"ה; ג' בהר – פ"ו"ז.

(34) ה"ז.
(35) ה"ג.
(36) קדושים יט, יח.

(37) ואין לומר דההוספה בת"ח, שהוא מספר בשבח כל אדם, גם כנרי, וכלשונו לפנ"ז בהלכה זו, דברו בנחת עם כ"ח הבריות – כי: א) מפורש „מספר בשבח חבירו“ (ב) ועיקר: אסור לספר בשבחן של נכרים (רמב"ם הל' ע"ז פ"י ה"ד).

(38) ישע"י מט, ג.
(39) רמב"ם שם (הל' דעות) בריש הפרק.

וזהו האופן של „אמור“, כדלעיל, שבאמצעותו מבטלים את הענינים השלייים של היהודי בדרך של „לכתחלה אריבער“.

וכאשר נוהגים באופן כזה, שהוא טוב לשמים וטוב לבריות, הרי זו „תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם“⁷⁴, ויותר מכך – תפארת שבתפארת, הספירה המתאימה ליום

הולדתו של הרבי מהר”ש, הרי אז, כלשון הרמב”ם על תלמיד חכם – אשר בסופו של דבר כל יהודי מגיע לדרגת תלמיד חכם כהבטחה, „וכל בניך לימודי ה’⁷⁵ – „עליו הכתוב אומר .. ישראל אשר בך אתפאר“.

(משיחת ש”פ אמור תשמ”ב)

75) ישע”י נד, יג – כולל הפיר’, תלמידי הוי” (מצודות (שם).

(74) לשון המשנה אבות רפ”ב.

ד. „ולא בגנותו כלל“

אך אין די בהסבר זה, כי לגבי תלמיד חכם מוסיף הרמב”ם „(מספר בשבח חבירו) ולא בגנותו כלל“, ולכאורה: בהלכה זו, שאסור לספר „בגנותו כלל“ אין הבדל בין תלמיד חכם לבין „כל אדם“, הרי זהו איסור לשון הרע, כפי שמאריך הרמב”ם בהמשך בפרק בפני עצמו⁴⁴.

אף אם נאמר שכוונת הרמב”ם היא להדגיש עד כמה זהיר תלמיד חכם בדיבורו, שאין הוא מספר בגנות חבירו „כלל“^{44*} – צריך היה הרמב”ם להביא תחלה את ההלכה החמורה ביותר, התמידית וכו’. „אינו מספר בגנות חבירו כלל“, ולאחר מכן להוסיף שלפעמים הוא מספר בשבח.

וכיצד מתאים לומר תחלה שהוא מספר בשבח חבירו, וכן – שהוא איננו מספר בגנותו! הכרחי אפוא לומר, שהרמב”ם מדבר כאן על סוג מיוחד של „מספר בשבח חבירו“, שלגביו נדרשת ההדגשה והתוספת „ולא בגנותו כלל“⁴⁵.

וההסבר לכך הוא: את הענין של תלמיד חכם ה„מספר בשבח חבירו“ מציין הרמב”ם כהמשך לדבר המשנה ממסכת אבות⁴⁶, „ודן את כל האדם לכף זכות“. ויש לומר, שהכוונה היא ל„חבירו“ שיש להודקק ללמד עליו זכות. כלומר, „חבירו“ שבהתנהגותו יש דבר בלתי רצוי, אך בהיותו תלמיד חכם, הנוהג לפי „מילי הסידותא“⁴⁷ שבמסכת אבות, הרי הוא דן אותו לכף זכות.

ועל כך, החובה לדון לכף זכות, מחדש הרמב”ם, שתלמיד חכם „מספר בשבח חבירו

קאמר רק על מ”ש לבסוף, והמתנהג עם חבירו דרך אהבה ושלוה וריעות ושמה בטובו“.

(44) הל’ דעות פ”ו ה”ב ואילך. ועד”ז מובן שא”א לומר שהכוונה ברמב”ם (שם פ”ה) שמספר בשבח חבירו באופן שלא יבוא לידי גנותו – כי ג”ז מפורש ברמב”ם שם פ”ו ה”ד שהוא אבק לשון הרע, וכנ”ל הערה 42.

* (44) ואפילו כשאין בו משום לשון הרע – ראה רמב”ם שם פ”ו ה”ה.

(45) ועפ”ז יומתק גם הלשון „מספר בשבח חבירו ולא בגנותו כלל“ – בחדא מחתא, ולא בבבא בפ”ע, ואינו מספר בגנותו כלל“. ולהעיר מרמב”ם הוצאה הנ”ל (הערה 5) שבכמה דפוסים וכת”י הוא כנ”ל, ואינו מספר בגנותו (מגנותו) כלל“.

(46) פ”א מ”ז.

(47) ראה ב”ק ל, א. וראה נמוקי”ש. וראה גם הקדמת הרמב”ם לשמונה פרקים שלו. לקו”ש [המתורגם] ח”ו ע’ 370.

ולא בגנותו כלל“. כלומר, הוא מספר בשבח למרות שהוא רואה באותה שעה את „גנותו“, ואף יותר מכך – הוא „מספר בשבח חבירו“ באופן שהגנות נשללת לחלוטין „כלל“.

ה. תלמיד חכם מגלה את מעלות וזלות

אך יש להבין: מדוע קשור ענין זה דוקא לתלמיד חכם?

וההסבר לכך הוא: מיד לאחר הענין של „ודן את כל האדם לכף זכות“ קובע הרמב”ם שתלמיד חכם צריך להתנהג כך שרוח הבריות תהא נוחה הימנו, ולכן צריך להיות „דבורו בנחת עם כל הבריות“ וכו’.

ומכך נובע הבדל בין תלמיד חכם לבין כל אדם בהתייחסותם לאדם שיש לו „גנות“ – בשעה שרואים אצל הוולת מעשה שלילי, יש להשתדל ככל האפשר לבטל זאת, אך אפשר לפעול כך בשתי דרכים:

מי שאינו תלמיד חכם, ואשר אין הכרח שתהיה בו התנהגות מושלמת של „רוח הבריות נוחה הימנו“, מוכיח את חבירו, לפי דרך התורה, על חטאו ועונו⁴⁸.

ואילו תלמיד חכם, אשר „דבורו“ צריך להיות „בנחת עם כל הבריות“, מבטל את „גנותו“ של חבירו באופן של „נחת“⁴⁹: הוא „מספר בשבח חבירו ולא בגנותו כלל“ – עצם סיפורו בשבח חבירו מגלה את שבחו ומעלותיו הטובות, ועל ידי כך נחלשת ה„גנות“ עד שהיא בטלה.

בדומה לידוע על פירוש מאמר חז”ל (יסוד הנ”ל סוף סעיף ב’) לגבי לשון הרע – „לשון תליתאי קטיל תליתאי“⁵⁰ – ש„הורג שלשה: האומר והמקבל והנאמר עליו“⁵¹ – והרי,

(48) ראה שם (הל’ דעות פ”ו) ה”ו ואילך.

(49) היינו לא שאינו מוכיח את חבירו שהרי פשיטא שגם ת”ח מקיים הציווי הוכיח תוכיח את עמיתך (קדושים יט, יז) ובאופן המבואר ברמב”ם שם ה”ו ואילך – ובשו”ע אדה”ו סקנ”ו ס”ו ואילך – אלא שנוסף ע”ז, ובעיקר – מבטל גנותו ע”ז שמלמד זכות עליו, כבפנים.

(50) ערכין טו, ב. ובהגמטן בהערה הבאה.

(51) ויק”ד שבהערה 30. וכ”ה בערכין שם לגרסת הב”ח (וראה פרש”י שם). ירושלמי פאה פ”א ה”א. רמב”ם הל’ דעות פ”ו ה”ג (ובכס”מ מציין לערכין). וראה שו”ע אדה”ו שם ס”י.

לזכות

כ”ק אדוננו מזרנו זרבינו

מלך המשיח

ויהי”ר שעי”י קיום הוראת

כ”ק אדמו”ר מלך המשיח (בשיחת ב’ ניסן ה’תשמ”ח)

להכריז יחי, יקויים הבטחתו הק’,

שההכרזה תפעל ביאת דוד מלכא משיחא’

יחי אדוננו מזרנו זרבינו מלך המשיח

לעולם ועד

כראוי, מגיע לידי כך שאכן אין הוא רואה כלל גנות אצל חבריו.

כדי להבין זאת יש לבאר יותר את המאמר „ודן את כל האדם לכף זכות“: אדמו"ר הוקן מבאר בהרחבה בתניא⁵⁷ את דברי חז"ל⁵⁸, „אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו“ – „מקומו גורם לו לחטוא, להיות פרנסתו לילך בשוק כו' ועיניו רואות...“.

לפי זה יש לומר שגם זה נכלל במאמר „ודן את כל האדם לכף זכות“, שכאשר רואים שהזולת אינו נוהג כראוי, יש למצוא הצדקה לאי-אשמתו במעשה שלילי זה⁵⁹.

אמנם, הסבר זה מסיר את העונש והאשמה של חבריו בעשיית העבירה, ו„חובתו“ בטלה – בכל זאת עדיין אין כאן זכות, מלשון זך – „דן... לכף זכות“.

אך ההסבר לכך הוא: כאשר רואים יהודי, שהקב"ה מציב לפניו נסיונות גדולים, כדוגמא שלעיל, ש„פרנסתו לילך בשוק... ועיניו⁶⁰ רואות...“ הרי זוהי הוכחה שהוענקו לו לפני כן הכוחות הנעלים כדי להתגבר על נסיונות קשים, כי הקב"ה אינו מבקש אלא לפי כוחם⁶¹.

„לימוד הזכות“ איננו רק למנוע אשמת חבריו, אלא בכך מבטאים את צד ה„זכות“ והמעלה של החבר, שיש לו כוחות נעלים, עד כדי כך שביכולתו להתגבר על נסיונות קשים כל כך.

וזהו המשמעות הפנימית של „והו"ו⁶¹ דן את כל האדם לכף זכות“ – כאשר יהודי מלמד זכות על זולתו, הוא מגלה ומבטא את הכוחות הנעלים הטמונים בו, כך שיוכל גם בפועל

(57) רפ"ל.

(58) אבות פ"ב (הפרק דשבת זו – בשנת תשד"מ) מ"ד. במפרשי המשנה (אבות פ"א שם) פ"ו ע"פ שבת קכו, ב) שכונת המשנה למעשה שאפשר לפרשו שה' מעשה טוב או מעשה רע – שצריך לדון לכף זכות, שלא נעשית עבירה אלא נתחנן (וה' מעשה) לטובה.

אבל מזה מובן, לכאורה, שגם אם ברור שנעשית עבירה, עכ"פ צריכים לדון לכף זכות, למצוא טעם ולימוד זכות שלא ה' אשם בזה (מלבד אם הוא רשע מפורסם – ראה רמב"ם, רבינו יונה ועוד שם), ככפנים.

(60) שאינם ברשותו של אדם (ב"ר פס"ו, ג. תנחומא תולדות יא. וראה נדרים לב, רע"ב ובר"ן ופי"ה הרא"ש שם).

(61) במדבר פ"ב, ג.

(61*) כהלשון באבות שם.

להתגבר על הנסיונות וה„גנות“ תבטל⁶².

וזהו כוונת דברי הרמב"ם, שתלמיד חכם „דן את כל האדם לכף זכות מספר בשבח חבריו ולא בגנותו כלל“: תלמיד חכם אמיתי אשר „דן את כל האדם לכף זכות“ הופך בסופו של דבר את „גנותו“ של חבריו ל„זכות“: בראותו את נסיונותיו הקשים של חבריו הרי הוא מגלה את כוחותיו הרוחניים העצומים, ובמילא הוא „מספר בשבח חבריו ולא בגנותו כלל“.

ז. להזהיר גדולים על קטנים

וזהו ההוראה הנלמדת משם הפרשה „אמור“ – שצריך להתמיד ולהרבות⁶³, באמירה של סיפור בשבח חבריו, של כל יהודי, גם בכך שצריך לדון לכף זכות. ועצם אמירה זו משפיעה ופועלת, בדומה, כביכול, לדיבורו של הקדוש-ברוך-הוא שהוא מעשה, כך גם אמירה זו של יהודי בשבח של יהודי אחר מביאה לידי גילוי הטוב הגנוז בו⁶⁴.

הסבר זה מתאים לפירוש חז"ל⁶⁵ המובא בפירוש רש"י, על תחלת הפרשה „אמור .. ואמרת“ – „להזהיר גדולים על קטנים“: „להזהיר“ מלשון זוהר ואור⁶⁶. פירוש זה בא

(62) אלא שאדה"ו בתניא שם לא הביא מרז"ל הו"ו דן את כל האדם לכף זכות, כי בעיקר בא לבאר איך שכ"א צריך לקיים „והו"ו שבה רוח בפני כל האדם“ (אבות פ"ד מ"א). אלא ש"ל שאלה שאדה"ו הביא וביאר ענין הג"ל בתניא בזה גופא דן סוג זה של אנשים לכף זכות, והיינו שגילה הטוב גם בקל שבקלים (ככפנים).

(63) ובלבד שלא ירבה יותר מדי (שו"ע אדה"ו שם סי' ב"ג ושי"ג).

(64) עפ"ו מובנת השייכות לימי הספירה (דפ' אמור קורין בכל שנה בימי הספירה), כי „בין פסח לעצרת .. מתאבלין על כ"ד אלפים מתלמידי רע"ק שמתו בימים הללו“ (ל' אדה"ו שו"ע או"ח סתצ"ג ס"א) שמתו „מפני שלא נהגו כבוד זה לזה“ (יבמות סב, ב), ואמרו (שם) שמתו במיתת אסכרה, דאפשר דכ"א דיבר לשון הרע וה' מספר בגנות חבריו* וסימן ללשון הרע אסכרה כדאמרינן כו"ו (חז"ל מהרש"א שם). ולכן בימי הספירה באה ההוראה ד „אמור“ – לספר בשבח חבריו, כנ"ל.

(65) יבמות קיד, סע"א.

(66) ראה סה"מ תש"ח ע' 240.

(* ועד"ו פ"י באבות דר"ן רפס"ו בפ"י זמור ר"א (אבות פ"ב מ"א), ויהי כבוד חובך חביב עליך כעלך. כנס שאין אדם רוצה שיהא שם רע על כבודך כו"ו.

לכאורה: מובן שלשון הרע פוגעת במספר ובשומע, כיון ששניהם משתתפים בעבירה, ובעבירה חמורה כל כך, אשר חז"ל⁶² משווים אותה לחומרה של עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים ביחד. אך מדוע אשם האדם שעליו מדברים? הרי הוא לא השתתף בעבירה, ומדוע עליו לסבול?

ההסבר לכך הוא: הדיבור מבטא בגלוי ענין שהיה בעולם (מחשבה).

ולפיכך, כאשר מדברים רעות⁶³ על הזולת, מביאים את הרע לידי גילוי, ועלולים להזיק למדובר⁶⁴. אילו לא היו מדברים על כך – ייתכן שהרע היה נשאר בעולם ולא היה מביא לתוצאות השליליות.

והרי ישנו כלל, ש„מדה טובה מרובה ממדת פורענות“⁶⁵, ואם דיבור בגנות הזולת משפיע ומזיק לו, על-אחת-כמה-יזכמה כך הוא במדה טובה, שכאשר מדברים על מעלותיו של הזולת, יש לכך בודאי השפעה טובה עליו, ועל-ידי כך מחזקים ומסייעים לו בעבודתו הרוחנית – מביאים לידי גילוי בפועל את הטוב שבו ואת מעלותיו⁶⁶.

ו. לימוד זכות – גילוי הכחות הנעלים

וביתר עומק יש לומר: ניסוחו של הרמב"ם „ולא בגנותו כלל“ בא ללמדנו, שתלמיד חכם המקיים את „ודן את כל האדם לכף זכות“

(52) ערכין שם. רמב"ם שם.

(53) כידוע דלה"ד (משא"כ – מוציא שם רע) – הוא בדבר אמת (רמב"ם שם ה"ב. שו"ע אדה"ו או"ח סקנ"ו סי" ושי"ג).

(54) וע"ד „לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן“ (כתובות ה, ב ובחז"ל מהרש"א שם). וראה שו"ע אדה"ו חו"מ הל' שמירת גוף כו' סי"ב. ולהעיר מוח"ב רסד, סע"ב ואילך. היום יום כט תשרי.

(55) סוטה יא, א. ושי"ג. רש"י יתרו כ, ו. יתרה מזה מצינו (לטוב) אפילו בנוגע להבנה והשגה ש,מורי ולה"ה (הה"מ) ה' נוהג כשנפלה לו איזה השגה במוחו ה' אומרה בפה אף שלא יבינו השומעים כ"כ .. בכדי להמשיך את ההשגה .. בזה העולם .. ע"ז שמדברה כו' ממשכה לעוה"ו ואזי יוכל אחר אף שהוא בסוף העולם להשיגה .. מאחר שישנה בעוה"ו כו"ו (מאורי אדה"ו – הקצרים ע' תסד. ושי"ג). וראה לקו"ש ח"ג ע' 209 בהערה.

„להזהיר“ מלשון זוהר ואור⁶⁶. פירוש זה בא ללמד, שהאופן שבו צריכים הגדולים לעסוק בהשפעה על הקטנים⁶⁷ – כולל „גדולים“ ו„קטנים“ בדרגתם בעבודת ה' – כדי למנוע מהם מעשים בלתי רצויים, אינה כל כך על ידי טיפול ברע (כציווי שרק השמאל – יד כהה – דוחה⁶⁸), אלא באופן של „להזהיר“ – זוהר ואור, ימין מקרבת⁶⁸, על ידי גילוי הטוב הפנימי הקיים אצל ה„קטנים“ עד כדי „להזהיר“, שהטוב שבהם יאיר ויבהיק בהם.

לפי זה יובן מדוע מופיע כאן דוקא הביטוי „אמור“, ולא „דבר“: ההבדל בין „דיבור“ לבין „אמירה“ הוא, שהדיבור הוא לשון קשה⁶⁹, התעסקות וטיפול בשבירת הרע, ואילו „אמירה“ היא לשון רכה⁷⁰, והכוונה היא להשפעה על ידי גילוי הטוב של הזולת כך שרע יתבטל מאליו.

ח. „אמור“ – „לכתחלה אריבער“

לפי כל האמור לעיל יובן הקשר של ההוראה הנלמדת מ„אמור“ אל הרבי מהר"ש, אשר יום הולדתו, ב' אייר, חל בשנים מסוימות⁷¹ בשבוע של פרשת אמור:

ידועה אמרתו של הרבי מהר"ש⁷²: העולם אומר שכאשר אי אפשר לעבור מלמטה, צריך לדלג על המכשול מלמעלה⁷³, ואני סבור שצריך מלכתחלה לדלג מלמעלה („לכתחלה אריבער“): אחד ההבדלים בין „מלמטה“ לבין „לכתחלה אריבער“ בעבודת ה' הוא: „מלמטה“ – הכוונה היא שמתעסקים עם ה„מטה“, מתגברים על הענינים השליליים עד שמבטלים אותם על ידי עמל ויגיעה, ואילו המשמעות של „לכתחלה אריבער“ היא, שמלכתחלה מתחילים מלמעלה, ומוסיפים בטוב עד כדי כך, שרע נחלש ומתבטל מאליו.

(67) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 158 ובהערות שם. (68) סוטה מז, א (וראה עיון יעקב לע"י שם). סנה' קו, ב. (69) מכות יא, רע"א. ספרי ופרש"י בהעלותך יב, א. (70) מכילתא ופרש"י יתרו יט, ג. ספרי ופרש"י בהעלותך שם.

(71) ולהעיר שבשנה זו (תשד"מ) נתמלאו מאה וחמשים שנה מיום הולדתו.

(72) אגרות קודש אדמו"ר מהור"ק ח"א ע' תר"ו. (73) וראה אוה"ת מג"א ע' ב"ש. ישעי' ע' רפח (סוס"ב).